

VATAS-POSTI

Vatasten sukuseura ry

Jäsenlehti n:o 29, kevät 2025

Sukujuhlat Kolilla s. 2

Taavi Vatasen kohtalo s. 4

Käpykaartista Vatasiksi s. 8

Vieraskirjan riimejä s. 9

Kiihtelysvaaran uusi kirkko s. 14

VATASTEN SUKUTAPAAMINEN SUORAAN HUIPULLA!

Vatasten sukuseura ry:n varsinainen sukokokous Kolilla

lauantaina 13.9.2025
Break Sokos Hotel Koli/ Panu-kokoustila
Ylä-Kolintie 39, 83960 Koli

Päivän ohjelma ja aikataulu:

klo 11.30-12.50	Läsnäoloilmoittautuminen
klo 12.00-12.50	Lounas
klo 13.00	Sukukokous
klo 14.15	Iltapäiväkahvit
Klo 15.00	Tutustuminen Luontokeskus Ukkoon

Osallistumismaksu 40 €/henkilöltä.

Muusta oheisohjelmasta tietoa sekä ilmoittautumisohje kesäkuussa jäsenille lähetettävässä kirjekutsussa ja sukuseuran kotisivuilla (<https://vataset.fi>).

Mahdolliset majoitukset kukin osallistuja varaa itse ja kannattaa tehdä ne ajoissa.

Hotellitarjontaa mm. Break Sokos Hotel Koli, Sokos Hotel Koli Kylä, Original Sokos Hotel Kimmel ja Vaakuna (Joensuu), Break Sokos Hotel Bomba (Nurmes)

Lämpimästi tervetuloa Vatasten sukuseuran jäsenet, muut sukulaiset ja Vatasten sukutoiminnasta kiinnostuneet!

Jos olet kiinnostunut toiminnasta
seuran hallituksessa,
niin ilmoittaudu
puheenjohtaja Anneli Saariselle,
sähköposti mannelisaarinen@gmail.com ,
puhelin 050 365 1402.

Maiseman Kolilta on kuvannut Anneli Myller.

VATAS-POSTI

Lehteä toimittaa:

Vatasten sukuseuran tiedotusryhmä: Jukka Hirvonen, Aino Kurvinen, Anneli Myller, Anneli Saarinen, Kari Vatanen ja Esko Vatanen (vastaava).

Painopaikka: Saimaprint Oy

Kansien kuvat:

Etukansi Aino Kurvinen, Pielinen Kolilta. Takakansi Anja Saura, Kiihtelysvaaran uusi kirkko.

Puheenjohtajan terveiset:

Muurinpohjalettuja ja unelmia

Alkupalvasta EU:n komissio on antanut nimisuo-
jan Yläsavolaiselle muurinpohjaletulle. Sille ras-
vasta tirisevälle pitsireunaiselle herkulle, jota itse-
kin olen saanut maistaa sukulaisivierailulla Viere-
mällä. Eivät osanneet kuvitellakaan Viitaan kylän
Kattilaharjun naiset Koukunjoen rannassa rantaki-
villä istuessaan ja lettuja nautinnollisesti mutustel-
lessaan, että yli sadan vuoden päästä jossain Eu-
roopan suuressa kaupungissa heidän iltaeineensä
saisi arvon arvaamattoman. Mitenkähän herrat ja
naiset komissaarit tähän ovat päätyneet? Onko ko-
titalousnaiset käyneet paikan päällä Brysselissä
heille niitä paistamassa? Vai onko heidät jopa
kuskattu Suomeen savolaisen järven rantaan ran-
takiville istumaan? Siellä tyynen järvenselän ja
auringon kilon alla, lempeän nuotiosavun ja her-
kullisten lettujen tuoksun leijuessa ilmassa, heille
on paistettu mitä rapein ja täydellisin herkkua, va-
lutettu vielä oikeaoppisesti voisulaa päälle, jonka
jälkeen he ovat tyytyväisenä vakuutelleet ”yes,
this is THE AITO!” Ei mikä tahansa räiskäle,
ohukainen tai crepé, mitä tehdään ympäri maapal-
loa, vaan juuri SE. En oikein ymmärtänyt, millä
kriteerillä juuri noilla muutaman kunnan alueella
paistetuilla letuilla on nimisuoja. Onko se resepti,
mikä kuulemma vasta 1930- luvulla on ensikertaa
painettu oikein Kotilieteeseen, vai pitääkö paistajan
myös olla savolainen ja pitääkö ne letut paistaa
juuri tuolla Iisalmen tienoilla? Se on kuitenkin
varmaa, että muurinpohjalettuja on paistettu Sa-
vossa jo paljon ennen 30- lukua, ja jokaisella per-
heellä on todennäköisesti ollut oma reseptinsä,
millä tavalla sen Mansikin vastalypsetystä mai-
dosta on saatu kylän parhaat letut. Kuulin sukulai-
seltani, että Vatasilla siellä Kattilaharjussa oli
niin iso pyykkipata, että sen pohjalla sai paistettua
seitsemän lettua kerrallaan! Kun nyt tämä muis-
telu aiheutti minussa sylkirauhasten aktivoitumi-
sen ja pitämättömän halun paistaa tänään lettuja,
niin saanko minä puolisavolainen paistaa täällä

Välimeren rannalla
Yläsavolaisia muurinpoh-
jalettuja? Taidan sanktioi-
den pelossa kuitenkin her-
kutella asuntomme kaasuo-
liedellä valmistetuilla, savolaisen äitini opetta-
malla ohjeella ja läheisestä Mercadonasta oste-
tuilla aineksilla valmistettuja ”porilaisii lättöy-
vaa”.

Olemme tosiaan puolisoni kanssa asuneet koko
talven syksystä lähtien Espanjan Aurinkoranni-
kolla. Se oli meidän unelmamme, että ”sitku”
meikäläinen eläköityy, kokeilemme, miltä tuntuu
asua pois Suomesta, pois länsirannikon rän-
täsateista ja liukkaudesta. Tämä toive toteutui,
tuntuu hyvältä ja olemme siitä kiitollisia. Meillä
on helposti paljon ”sitku-haaveita” ja niitä pitää
olla. Mutku, -helposti löytää syitä, miksi ne eivät
toteudu. Elämä ei aina mene niin kuin suunnittelee
ja hyvä niin, mutta on myös toiveita, joita vaan
lykkää, kun ei oikein saa aikaiseksi. Haaveita kan-
nattaa toteuttaa, jos on mahdollista, huomisesta
emme tiedä. Tärkeintä on kaikesta huolimatta
osata elää ”nytku” ja nauttia pienistä asioista joka-
päiväisessä elämässä. Unelmat ovat ihania ja niitä
pitää ja saa olla!

Tällä hetkellä haavelistallani on myös syksyllä pi-
dettävät sukujuhlat. Oletko sinä ehkä aina toivo-
nut osallistuvasi niihin, mutku...? Nyt kannattaa
ainakin se toteuttaa! Varaa kalenterista jo nyt tilaa
syyskuun toiselle viikonlopulle, kirjoita siihen:
Vatasten sukukokous Kolilla. Aina ei kannata jät-
tää asioita sitku-vaihteelle, vaan nytku se on siellä
kirjoitettuna, se todennäköisemmin toteutuu.

Nautitaan näistä kevään ihanista aurinkopäivistä,
odotetaan kesää ja nähdään syksyllä Kolilla!

Anneli Saarinen

Taavi Vatasen kohtalo:

Tuliko hänestä punaupseeri vai sortuiko hän Stalinin vainoissa?

Vatasten sukuseura kunnioittaa joukostamme pois

Taavi Vatasen kerrotaan olleen rakentamassa Muurmannin rataa. Kuva Museovirasto

Kädessäni on vuonna 1992 tutkimusta varten annettu virkatodistus ja kuusi sivua muuta materiaalia **Taavi Henrikki Vatasesta**. Hän syntyi virkatodistuksen mukaan Pielisjärvellä vuoden 1896 helmikuussa ja julistettiin kuolleeksi helmikuussa 1988 Pielisjärven käräjäoikeuden päätöksellä. Käräjäoikeus oli määrännyt kuolinajaksi 26.6.1987. Lisäksi virkatodistus kertoo kirkonkirjassa olevan merkinnän vuosina 1910–1919 ”kerrotaan kuolleen”. Tämä on vähäinen määrä mitä ihmisestä voi jäädä jäljelle.

Taavi Henrikki kuului Vatasten Pielisjärvi–Lieksan sukuhaaraan. Hänen elämänsä jäi

mysteriksi, sillä hän katosi jo ennen kansalaissotaa vuonna 1917. Sen jälkeen hänen

elämästään on vain sukulaisten ja tuttavien kertomuksia, jotka voivat yhtä hyvin pitää paikkansa kuin olla ihmisten mieliin painuneita mielikuvia.

Suomen olot olivat 1910-luvulla epävakaat, Euroopassa riehui ensimmäinen maailmansota, ruuasta ja työstä oli pula. Kolmen miljoonan väestöluku oli saavutettu vuonna 1912 ja 70 % väestöstä sai elantonsa alkutuotannosta, maasta ja metsästä. Teollisuutta oli, mutta se oli lapsenkengissä. Pielisjärvellä asui 1910-luvulla noin 13.000 ihmistä, joista työssä käyviä oli vain 35 %. Maa- ja metsätalouden piirissä eli väestöstä peräti 87 %. Alueelliset erot olivat maassa suuret, esimerkiksi Helsingissä työssä käyviä oli noin 54 % väestöstä ja luonnollisesti maa- ja metsätalouden osuus oli olematon, alle yhden prosentin.

Töihin Venäjälle

Taavin perhe, johon kuului vanhempien lisäksi viisi lasta, olivat mäkitupalaisia, jotka olivat torppareitakin huonommassa asemassa. Torppareilla oli mahdollisuus viljellä vuokramaitaan maanomistajalle tehtävää työtä vastaan, josta saatiin elantoa. Mäkitupalaisilla ei juurikaan ollut maita viljeltäväksi mökkinsä ympärillä, joten he olivat usein kodin ulkopuolisten töiden varassa. Töitä oli kuitenkin niukalti saatavilla Pielisjärvellä. Taavin perheessäkin se merkitsi, että töihin oli hakeuduttava jo lapsena heti kun siihen tilaisuus tarjoutui ja voimat riittivät.

Taavin kerrotaan koettaneen hankkia töitä niin metsä- kuin maataloustöitäkin niin kotiseudultaan kuin laajemminkin. Mutta huonolla menestyksellä, koska se ei tuottanut toivottua tuloa. Venäjän Karjalan puolella, johon Suomi kuului autonomisena alueena vuoteen 1917 saakka, oli tuolloin suuria hakkuita, jonne kättä aukaistiin ja raavaita miehiä. Taavinakin hakeutui sinne töihin vuonna 1913. Ilmeisen onnistuneesti, sillä hän lienee työllistynyt

silloin ensimmäisen kerran elämässään pysyvämmiin. Tosin ikää miehen alulla oli tuolloin vasta 17 vuotta, mutta silloisessa maailmassa sen ikäiset katsottiin jo työikäisiksi. Hän työllistyi ensin metsätöihin ja oli myöhemmin tietävästi rakentamassa paha maineista Muurmannin rataa. Työllistymisestä pysyvämmiin kertoi Taavi vieraillessaan vanhempiansa luona vuonna 1917, jolloin hänen sanotaan sanoneen elävänsä hyvin ja vakaasti Venäjän puolella. Tämän jälkeen Taavin jäljet hävisivät lähes tyystin.

Taavin jälkiä yritetään seurata

Tarina Taavista jäi kuitenkin elämään ja hänen jälkiään yritettiin seurata pitkään. Esimerkiksi Taavin sisaren poika kertoi vanhemmiltaan kuulemaansa tarinaa vuosikymmeniä myöhemmin. Sen mukaan Taavi olisi ryhtynyt Venäjällä kommunistiksi ja vaihtanut etunimekseen Antin. Tarinan mukaan Taavin olisi tavannut eräs sukulainen ilmeisesti 1920-luvun lopulla tai 1930-luvun alussa Viipurin rautatieasemalla. Silloin Venäjältä oli jo tullut valtakunnanmyönteinen kommunistinen Neuvostoliitto, mutta maiden välisen rajan valvonta oli vähäistä ja ihmiset olivat rajan tuntumassa verrattain vapaasti tekemisissä toistensa kanssa.

Erkki Vatanen muistelee setänsä olleen olemukseltaan mieluummin vaalean kuin tumman.

Kuva suvun perhealbumi

Tarinaa sopii kuitenkin epäillä, sillä Taavin tavannut sukulainen oli muistanut tapaamansa miehen olleen tumman. Kuitenkin esimerkiksi isäni **Erkki Vatanen** muisti Taavin olleen iholtaan ja hiuksiltaan mieluummin vaalea kuin tumma. Hän piti tarinaa sen vuoksi paik-kansapitämättömänä. Tosin isänikään ei ole voinut itse tavata Taavi setäänsä, koska hän oli syntynyt vasta yli 10 vuotta Taavin katoamisen jälkeen ja hänen tietonsa Taavin olemuksesta ovat olleet toisten kertoman varassa. Vanha 95-vuotias äitini tosin totesi, että olisihan Taavi voinut ulkotyöläisenä auringossa päivettyä.

Ihmiset muuttivat nimiään Venäjällä

Henkilöiden tiedot ja nimet saattoivat muuttua Venäjälle muuton seurauksena tarkoituksella tai tarkoituksetta. Näin tapahtui varsinkin Venäjän tultua kommunistiseksi valtioksi. Tämän toteaa myös Taavin asiaan olemassa olevien aineistojen perusteella tutustunut Joensuun Yliopiston tutkija 1990-luvulla. Hänellä on ollut tieto vuodelta 1924, jonka mukaan Neuvostoliitossa on toiminut **Antti Vatanen** niminen punaupseeri, joka on ollut tuolloin noin 30-vuotias ja voisi olla syntynyt vuonna 1896. Tiedon mukaan hän on ollut kotoisin rajaseudulta, johon laskettaneen myös rajan Suomen puoleinen kunta Pielisjärvi. Mutta tutkija toteaa, ettei aineistot anna vahvistusta sille, että Taavi olisi ollut mainittu Antin nimeä käyttänyt Taavi. Yhtymäkohtia Taavin ja Antin välillä kuitenkin löytyy. Toisen kirjallisen lähteen mukaan Taavi olisi osallistunut kansalais-sotaan punaisten puolella niin Viipurin kuin Käkisalmenkin rintamalla, jossa hän haavoitui. Lähteen mukaan hän osallistui vielä Muur-manskin taisteluihinkin. Tutkijan mukaan jää kuitenkin tulkinnan varaan onko Antti ja Taavi olleet sama henkilö. Tällaista tulkintaa en ole kuullut kenenkään tekevän, eikä siitä ole varmaa näyttöä.

Kirjallisessa lähteessä välittyy Taavin voimakas poliittisuus. Kotimaassaan Taavi ei ollut vielä nuorena vahvasti poliittisesti suuntautunut. Tosin hän lähti Venäjälle jo 1913, jolloin poliittinen tilanne ei ollut vielä kärjistynyt varsinkaan Pielisjärvellä, kuten tuli tapahtumaan muutaman vuoden kuluttua. Lähteen mukaan Taavi osallistui myös punaisten koulutukseen, josta valmistui Antti nimellä vuonna 1925. Saman lähteen mukaan Taavi tai Antti oli sotilaallisesti toimelias. Hän oli ollut vuoden 1921 aikana valvomassa tukkien uittoa Venäjän puolella rajaa tehtäväänään estää suomalaisten loikkaukset Venäjän puolelle. Ilmeisesti kommunistiselle Venäjällä pelättiin tuolloin aatteeltaan valkeiden hakeutuvat sabotaasitoimiin. Tämän lähteen mukaan Taavi olisi työskennellyt myös Petroskoissa vuonna 1926 ja elänyt Venäjällä 1930-luvulla. Ja sitten lähteessä on pommi, joka nostaa hiukseni pystyyn: omaisten mukaan olisi Taavi ollut punaupseerina talvi- ja jatkosodassa. Vielä sodan jälkeenkin Taavin tiedetään olleen hengissä, sillä lähteen mukaan hän olisi ollut toimihenkilönä rajalla luovuttamassa ensimmäisiä Neuvostoliitosta Suomeen myytyjä puita. Näitä tietoja en ole pystynyt vahvistamaan.

Seikkailija Venäjällä

Asiaan perehtynyt tutkija kertoo, että 1990-luvulla hänellä olleessa aineistossa seikkaillut **Viktor Vatanen** ollut todellinen henkilö, joka on syntynyt vuonna 1899 Kiihtelysvaarassa. Hän on ollut alun perin leipuri, mutta opiskellut sittemmin Pietarin Kansainvälisessä Sotilaskoulussa, josta hän on valmistunut vuonna 1919. Valmistumisensa jälkeen hän on palvelut Valkeasaaren rajavartiopataljoonassa, josta hänet on kuitenkin siirretty uppiniskaisuutensa takia Karjalan Toimeenpanevan Keskuskomitean käytettäväksi. Mielenkiintoinen tarina ja luonnehdinta uppiniskaisuudesta sopii hyvin myös sukuni luonteeseen, mutta kyseessä ei liene kadonnut Taavi Vatanen syntymäajan ja

-paikan eroavaisuuden takia. Samasta henkilöstä ei voi olla kyse myöskään siksi, että Viktor palasi monien mutkien kautta Suomeen jo 1920-luvun alussa ja oli Etsivän Salapoliisin kuulustelussa vuoden 1921 kesäkuussa. Todennäköistä on, että Suomeen tulosta olisi tullut tavalla tai toisella tieto myös suvun piiriin. Tai sitten Taavi oli niin kovapäinen, että palasi vielä uudelleen Venäjälle ja nousi kuvattuihin punaupseerin tehtäviin. Tämä lienee kuitenkin olettamaketjun heikoin lenkki.

Olipa niin tai näin, Taavin tarina saa virallisen päätöksen Pielisjärven käräjäoikeuden kuolemanjulistuksella, jolloin hänen katsotaan kuolleen juhanuksen korvilla 1987. Missä ja millaisissa olosuhteissa, siihen ei käräjäoikeus ota luonnollisesti kantaa. Suvun mielissä Taavin kohtalo on varmasti synnyttänyt monenlaisia mielikuvituksen tuotteita, itsellänikin. Olisihan eksottista ajatella vaikka, että sodissa kunnostautunut punaupseeri olisi saanut viettää loppuvuotensa jossakin päin laajan Neuvostoliiton lomapa-ratiiseista kunniakansalaisena viehättävän perheensä kanssa. Mutta ne ovat kuitenkin vain mielikuvituksen tuotteita Todennäköisyys on toisenlainen. Jos Taavi selvisi elossa 1930-luvulle saakka, niin todennäköisesti hän menehtyi kuolemantuomioon viimeistään samalla vuosikymmenellä alkaneissa Stalinin vainoissa etnisiä kansalaisuuksia kohtaan. Silloin pelkkä suomalaisuus saattoi riittää syyksi kuolemantuomioon. Mutta siitäkään ei ole ollut tietoa saatavilla.

*Kansallisarkiston
Kohtalona
Neuvostoliitto
tietokannasta
löytyy
yhdeksän
Vatasen nimi.*

Uutta tietoa Venäjän suomalaisista

Helsingin Sanomat kertoo 7.1.2025 Kansallisarkiston tutkimushankkeen tuoneen merkittävästi lisää tietoa Neuvostoliitossa ja Venäjällä eläneistä suomalaisista. Arkistotiedot sisältävät tietoja tuhansista Neuvostoliitossa 1920–1930 luvuilla eläneistä suomalaisista. Tiedot ovat alun perin suomalaisten kommunistien kirjaamia ja ne olivat Venäjän viranomaisten hallussa. Kortiston muodossa olevat tiedot ehdittiin löytää ennen Venäjän aloittamaa hyökkäyssotaa Ukrainaan. Tiedoista on muodostettu Kansallisarkiston toimesta Kohtalona Neuvostoliitto-tietokanta, joka on kaikkien käytettävissä. Tietokanta löytyy sen nimellä internet-selaimilla.

Tein itse haun sukunimen perusteella, joka tuotti yhdeksän tulosta. Kolme heistä oli syntynyt vuosisadan viimeisellä vuosikymmenellä, viisi oli varhemmin syntyneitä ja yhden tiedot puuttuivat. Yksi kolmesta syntymäajaltaan sopivasta oli nainen. Kaksi jäljelle jääneestä sopivan ikäisestä Vatasesta toinen oli syntynyt samana vuonna kuin Taavi, mutta syntymäpaikka ja etunimi eivät täsmänneet isosetääni tai mahdollisesti hänen alias-nimiinsä. Isosetäni ikätoveri oli Pudasjärvellä syntynyt **Kaarlo Vatanen**, joka oli merkattu kuolleeksi syyskuussa 1938. On hyvin mahdollista, että hän on yksi Stalinin vainojen uhri.

Lähdetiedot eivät anna vastausta isosetäni Taavin kohtalolle. Selvittämättä jää tuliko hänestä lopulta punaupseeri vai muodostuiko hänen kohtalokseen Stalinin vainot. Hänen elämä jää todennäköisesti ikuisesti ratkaisematta.

Teksti Esko Vatanen

Käpykaartista Vataseksi

Anssi Saura

Harlam Samataev oli syntynyt vuoden 1716 tienoilla Jyskyjärven rannalla Vienassa. Samataevin suku on muistitiedon mukaan siirtynyt sinne Nurmeksen seudulta. Tsaarin alamaisena Harlam pakko-otettiin Venäjän armeijaan kahdenkymmenen neljän vuoden ikäisenä. Palvelusajan oli määrä olla pestatun sotilaan elämän pituinen. Harlam ehti olla jonkin aikaa armeijan palveluksessa. Näkemänsä perusteella hän päätti, että moinen tulevaisuus ei vaikuttanut houkuttelevalta. Niinpä hän karkasi. Neljäänkymmenen vuoteen emme tiedä hänestä mitään. Todennäköisesti hän eli mökissään jonkun metsäjärven rannalla ja välttämättömyyden pakosta hyvissä väleissä paikallisten kanssa. **Keisarinna Katariina Suuri** armahti ukaasilla armeijasta karanneet vuonna 1780. Harlam tulee näkösalille kahden vuoden kuluttua väestökirjanpidossa Akonlahden kylässä. Käy ilmi, että hänellä on vaimo nimeltä **Marfa** ja kolme lasta. Harlamin kuoltua Marfa ja lapset siirtyvät Vuokinsalmelle. Kylä on aivan Suomen rajalla Kostamuksen korkeudella.

Harlamin pojanpojalla **Stepan Harlantjevillä** oli kaksi poikaa: **Ohvo** ja **Onissima**, joiden sukunimi on yllättävästi **Vatanen**. Pojat ovat syntyneet vuoden 1830 tienoilla. Heidän jälkeensä seuraa kaksi sukupolvea ja 18 henkeä Vatasia, joiden edesottamuksista voimme lukea **Pertti Virtarannan** kirjasta ”Polku sammui” (Kirjayhtymä, 1972). Ohvon poika **Kalina** oli kuulemma poikaisena oikein häijy. Hänen jälkeläisensä herättivät huomiota kun eivät liittyneet kolhoosiin, vaikka kaikki muut kyläläiset niin tekivät. Onissiman poika **Sirkei** taas kuoli keripukkiin Sorokan sairaalassa. Hän oli ollut rakentamassa Muurmannin rataa.

Domna Huovinen piirakoita leipomassa.

Kuva Karjalan Heimo 7-8/1996

Vuoden 1910 rippikirjassa kaikki Vuokinsalmen Vataset ovat taas Harlantjevejä, mukaan lukien Ohvo ja Kalina. Vaikuttaa siltä, että Vatasen nimi on johtunut karttaluonnoksessa olleesta virheestä, joka sitten on siirtynyt väestökirjanpitoon.

Kalina avioitui **Makri Triipontyttö Karhusen** kanssa ja siten legendaarinen runonlaulaja – lajinsa viimeisiä – ja itkuvirsien taitaja **Domna Huovinen** (o.s. **Karhunen**, 1878-1963) liittyy Vuokinsalmen Vastasten sukuuuhun. Domna muutti naimisiin mennessään Vuokinsalmesta Hietajärven yli Suomen puolelle ja synnytti sekä kasvatti yksitoista lasta. Hän hallitsi tavattoman laajan alueen katoavasta kansanperinteestä, kuten lasten lauluja, satuja, hää- ja itkuvirsia.

Miksi kuolleita itkettiin? Se oli keino pitää yhteyttä Tuonelan asukkaiden kanssa, sillä vainajat kuolivat vain itkun. Kuolinitku turvasi vainajan siirtymisen tuonpuoleiseen, hänen liittymisensä suvun vainajiin ”syntyssiin”. Jos siirtyminen tuonpuoleiseen sujui oikein, turvattiin myös tänne jääneiden rauha ja toimeentulo.

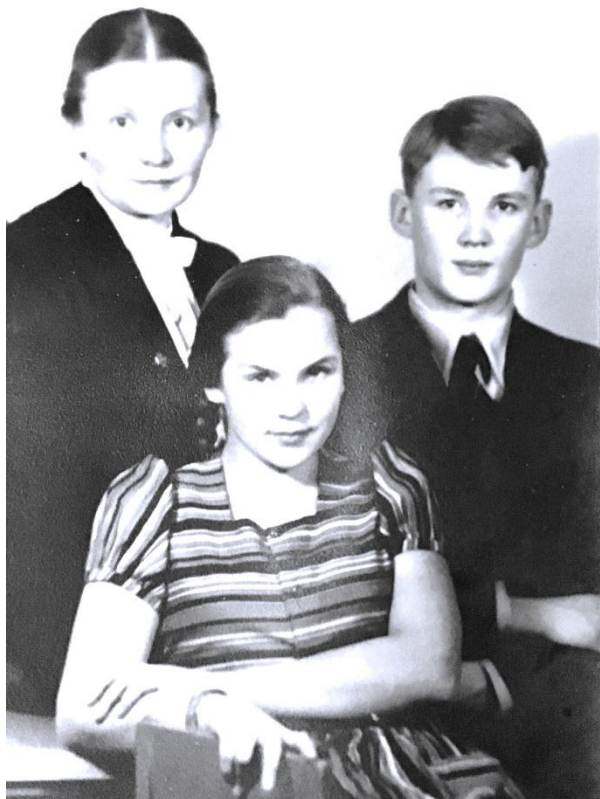
Tiedot ovat peräisin Pauli Laukkasen ja Rudolf Toivosen tutkimuksista.

Vieraskirjan riimejä Tuupovaarasta

Maija Rautava lähestyi Vatas-Posti löydöllään, jonka hän oli tehnyt mummonsa **Kaisa Meriläisen** vieraskirjasta ja kirjan välissä olevasta kirjeestä. Ne sisälsivät hienoja riimityksiä, joiden takaa löytyi mielenkiintoinen tarina ihmisten elämästä sodan jälkeisessä Suomessa 1940 – luvulla.

Teksti Maija Rautava. Kuvat kirjoittajan perhealbumi

Mummoni Kaisa Meriläisen (o.s. **Vatanen** 1876-1955) vieraskirjan välistä löytyi hänen veljentyttärensä **Anni Lankisen** (o.s. **Vatanen** 1898 - 1980) onnitteluvärssy 70-vuotiaalle Laapotin tädille. Kirjeen toisessa arkissa Anni kertoo, että värssy vain juolahti mieleen myöhään eilisiltana. Tädille annettiin lahjaksi ”kuihtumaton kukkanen”, öljyvärimaalaus kukkivasta kaktuksesta. Taulu on nykyisin samalla paikalla salin seinällä, johon se liki 80 vuotta sitten ripustettiin. Taulussa on nimikirjaimet P. C. Tekijä selvisi yllättäen, kun otin taulun sattumalta puheeksi parikymmentä

Anni Lankinen lastensa Pekan ja Annamajjan kanssa.

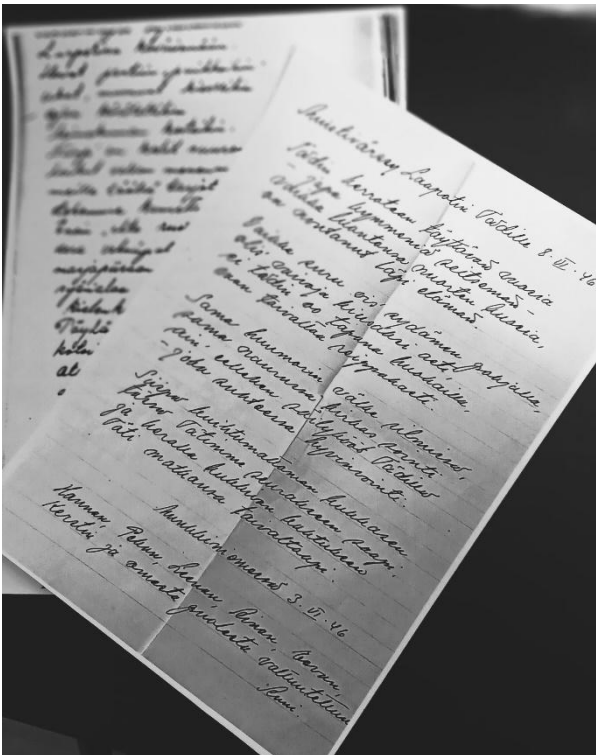

Mummoni Kaisa Meriläinen 70-vuotispäivänään 8.6.1946.

vuotta sitten pikkuserkkuni **Annaleena Kiiskisen** kanssa. Vastaus tuli heti. Tekijä on helsinkiläinen **Paula Castren**. Hän jäi avioeron jälkeen yksin suuren perheen kanssa ja tauluja piti maalata hengenpitimiksi.

Värssyn kirjoittaja Anni Lankinen oli Tuupovaaran Konnuniemen ”**Ukko-Pekka**” **Vatanen** (1874-1957) ja vaimonsa **Annan** (o.s. **Könönen** 1874-1942) ensimmäinen 12 lapsesta. Anni valmistui sairaanhoitajaksi, avioitui 1922 jääkärimajuri **Väinö Vilho Lankisen** (1893-1926) kanssa (lapset **Pekka** 1923 ja **Annamajja** 1924). Anni jäi nuorena leskeksi, kävi Suistamon seminaarin ja teki elämäntyönsä Helsingissä Munkkiniemen kansakoulun opettajana. Yli 70-vuotiaana Anni kirjoitti monistenipun ”Muisteluksia”, jonka Tuupovaara-Seura ry ja Vatasten Sukuseura ry julkaisivat kirjana v.2012. Annilla oli sana hallussa, olkoon kyse värssyistä tai muisteluksista. Kirjeen lopussa tatiä onnittelevat myös Annin sisaruksista **Hanna, Pekka, Leena, Aino, Eeva** ja **Kersti**.

Mummoni täytti 70 vuotta 8.6.1946. Vieraita löytyi vieraskirjasta yli 60. Oli syytä juhlaan, oli rauhanaika ja alkukesä kauneimmillaan. Sitten samana vuonna 12.11.1946 vietettiin samassa talossa isäni **Veli Meriläisen** (1919-1987) ja **Aune o.s. Laasosen** (1919-2001) häitä taas yli 60 vieraan voimin. Mummoni Kaisa tunnettiin Laapotin vieraanvaraisena ja huumorintajuisena emäntänä. Talossa pidettiin paljon karjaa, joten maitotuotteita ja lihaa oli aina omasta takaa, samoin ruista, kauraa, ohraa ja kasvimaan tuotteita.

Vieraskirjasta ja sen välisestä kirjeestä löytyi hienoa rümmittelyä.

13.9.1946 on vieraskirjaan päivätty **Pekka-** ja **Olli-**veljen vierailu sisarensa Kaisan luona Herajärven Laapotissa. Konnunniemen Vatalassa ”hevot pantiin puikkoihin” eli valjastettiin kieseiden eteen. ”Ukko-Pekan” lisäksi mukana lähtivät **Lauri-pojan** vaimo **Lilli** (1905-1982) ja heidän pian nelivuotias tyttärensä **Pirjo-Riitta**. Lauri oli ottanut itselleen vaimon ”apteekin hyllyltä”. Lilli (**Silvennoinen**) oli farmaseutti, mutta työtehtävät vaihtuivat suuren

Kaisan muistikirjasta 13.9.1946

*Tuli mieleen tuuma soma
kun on meillä' kyyti oma
lähdetäänpäs kyläilemään
Luupotissa käväisemään.
Hevot pantiin ”puikkoihin”
ukot, mummot kieseihin.*

*Ajaa köröteltiin
heimokunnan koteihin.
Niimp' on kestit suurenmoiset
herkut vallan monenmoiset
meille täällä tarjottuna
etehemme kannettuna.
Einsin ”ehta ruotsalainen”
kerä vehnäpullan, kaakun,
marjapiirakan, piparkakun
sydäneläin lämmitti,
kielenkannat kirvoitti.
Pöydän herkkuantimista,
kotoisista, ulkoisista
aterian kohokohta
oli – se oikea ”mullukkasoppa”.*

*Tädit Kaisa sekä Anni
emännäiset kumpainenkin,
ynnä koko talon väki.
Teille kiitokset lämpimät
kestityksen runsaudesta.
Taas kun tästä erkanemme
vielä pitkään muistellemme
hauskaa kyläretkeämme!*

maatalon emännyyteen. Lilli kirjoitti Laapotissa vieraskirjan värssyn. Matka jatkui ensin vajaa 10 km Pomilon Vatalaan, josta seuraan liittyi Olli (1878-1950) toisen vaimonsa **Lyy-**

dian kanssa. Kun lähestyttiin Laapottia, matkaa oli kertynyt silloisia tiereittejä pitkin toiset 10 km. Loppumatkasta ohitettiin Laapotin mylly, pellot, paja, savusauna, sitten oltiinkin jo mäen päällä vierasvistin ovella. Hevoset otettiin pois valjaista talliin lepäämään ja vieraat johdatettiin tampuuriin (eteisen) kautta saliin. Herkut olivat ”kotoisia ja ulkoisia”. Kotoisia mummolla edustivat aina karjalanpaisti ja piirakat, ulkoisia olivat pitkästä aikaa sodan jälkeen saatava oikea kahvi ja kuivatut luumut, joista keitettiin ”mullukkasoppa”

Millaista väkeä silloin talossa asui?

Mummoni Kaisa oli jäänyt leskeksi v. 1934, tehnyt evakkomatkan karjan ja apulaisten kanssa Karttulaan ja emännöi nyt taloa poikiensa **Jussin** ja **Velin** kanssa sekä palvelusväen kanssa. Talossa asui myös useita vuosia juuri koulunsa aloittanut Väinö-pojan poika **Seppo**. Hänet oli lähetetty Helsingistä maalle

mummolaan sotaa pakoon ja paremman ruuan ääreen. Pekan, Ollin ja Kaisan puolisisar **Anni Kettunen** miehineen oli myös talon väkeä. Heidän kotinsa Korpiselässä oli jäänyt rajan taakse, eikä uutta asuinsijaa ollut vielä löytynyt.

Luultavasti kesteistä oli sovittu etukäteen, kun tarjoilut näyttivät runsailta sen ajan mittapuun mukaan. Mutta karjalaisilla ei ollut ”yllätysvieraita”, pantiin vain puhdas esiliina eteen, mentiin pihalle vieraita vastaan ja vierasvistin kautta saliin. Tupa sai olla ”mullinmallin”, mutta sali pidettiin aina vieraskunnossa ja vierasvaraa kaapeissa. Isäntäväki keskeytti työnsä vierailun ajaksi ja sai näin pienen lepo hetken itsekin.

Jutussa mainittua kirjaa Muisteluksia on saatavana Pekka K. Vataselta hintaan 10 € ja toimituskulut 7 €.

Jäsenmaksun aika

Vatasten Sukuseuran jäsenmaksu on 20 € jäseneltä/vuosi. Samassa taloudessa asuva perheenjäsenen jäsenmaksu on 5 €/vuosi. Jäsenmaksun voi maksaa samalla kertaa myös kahdelta vuodelta (vuosijäsenmaksu x 2) tai 10:lle vuodelle (vuosijäsenmaksu x 10).

Jäsenmaksu maksetaan Vatasten sukuseura ry:n tilille: Vaara-Karjalan Osuuspankki, IBAN FI19 5047 0720 0361 48.

Ilmoitathan maksun yhteydessä viestikentässä: Jäsenmaksu vuodelta xxx sekä jäsenen nimi- ja osoitetiedot!

Osoitetiedot kuntoon!

Jos osoitteesi muuttuu, niin muistathan ilmoittaa osoitteenmuutoksesta myös sukuseuran sihteeri Pekka K. Vataselle sähköpostilla pekka.k.vatanen@viestilinja.fi, jotta saat myös seuraavan Vatas-postin.

Vataset sähköisesti

Sukuseuran internetin kotisivut löytyvät osoitteella vataset.fi ja facebookista omalla ryhmämme löytyy Vatasten sukuseura – nimellä. Jäseneksi facebookin ryhmään pääsee hakemalla. Näiden sivujen seuraaminen ei edellytä jäsenyyttä sukuseurassa, joten voit kutsua myös sukulaisia niiden seuraajaksi. Toiveena on tietysti, jotta sivuja seuraavista

tulisi myös sukuseuran jäseniä.

Vinkkaa aihe tai uutisen Vatas-Postiin!

Jos mielessäsi on aiheita, tapahtumia tai henkilöitä, joista Vatas-Postin pitäisi kertoa, niin vinkkaa siitä meille. Vinkit ja ehdotukset aiheiksi voi lähettää sähköpostilla osoitteeseen esko.vatanen@gmail.com.

Lasten sivulle sopii piirroksia ja tarinoita

Tällä kertaa ei ”pikku-Vatasilta” ole tullut postia Lasten sivujen julkaisemiseksi. Sivu julkaistaan kun saamme sitä varten piirroksia, loruja tai tarinoita. Jos haluat jakaa viettämäsi hauskat hetket lasten kanssa muille, niin laita niitä tulemaan Esko Vataselle sähköpostilla.

Ajasta ikuisuuteen

Vatasten sukuseura kunnioittaa joukostamme poistuneiden muistoa ja ottaa osaa omaisten suruun!

Reijo Vatanen

Syntyi Konnevedellä 16.2.1953 ja kuoli 15.6.2024 Jyväskylässä.

Hän oli Sylvi ja Paavo Vatasen poika.

Uskoltaan hän oli ortodoksi ja hänet haudattiin Jyväskylään Mäntykan-kaan hautausmaalle.

Ritva Marjatta Vatanen

Syntyi 5.2.1941 Uskalissa ja poistui keskuudestamme 16.9.2024 Lahdessa.

Sisarusparvesta jäljellä hänen pois menonsa jälkeen kaksi.

Hänet haudattiin Kiihtelysvaaran sukuhautaan.

Yrjö Kukkapuro 1923 – 2025

Muotoilija, sisustusarkkitehti Yrjö Kukkapuro kuoli 91-vuoden iässä 8.2.2025. Hän oli syntynyt Viipurissa vuonna 1933. Kukkapuro kuului Vatasten sukuun äitinsä puolelta. Kukkapuro muistelee sukunsa vaiheita Vatas-Postissa 12/2016 kertoen kuinka Kiihtelysvaaralla kirkon kivijalan vieressä ollut Paavo Vatasen (1817-1857) hautakivi oli herättänyt hänen kiinnostuksensa sukuun kohtaan. Hänen sukuhaaransa oli Kiihtelysvaarasta lähtenyt Pietariin Rääpyän kylään ja sieltä Viipurin maalaiskuntaan Aution kylään, jossa hänen äitinsä Eeva Vatanen syntyi.

Hän kertoo tullessaan muotoilun pariin, koska oli ollut taiteesta kiinnostunut nuorimies Imatralta lähtiessään opiskelemaan Helsinkiin Ateenumiin vuonna 1953. Taidekoulu vaihtui kuitenkin Taideteolliseksi Oppilaitokseksi ja sisustusarkkitehtuurin opinnoiksi. Demokraatti lehden haastattelussa viime joulukuussa hän kertoo sen olleen ”hyvä valinta, sillä sieltä sain kipinän tuolien suunnitteluun”.

Valmistuttuaan sisustusarkkitehdiksi vuonna 1958 Kukkapuro tuli tunnetuksi lukuisista suunnittelemistaan klassikkotuoleista, kuten

Yrjö Kukkapuro luennoimassa sukujuhlissa vuonna 2016. Kuva Vatas-Postin arkisto

Karuselli, Ateljee, Triennale ja Remmi. Hänen töitään on nähtävissä lukuisissa muotoilumu-seoiden kokoelmissa ympäri maailman. Hän toimi myös Taideteollisen korkeakoulun rehtorina vuosina 1976-80.

Kukkapuro oli työteliäs elämänsä loppuun saakka. Kukkapuron viimeisimpiä töitä oli viime syksynä yleisölle esitelty YK91 Senior -tuoli, Hyvä ikä -messuilla. Hän oli suunnitellut tuolin, koska oli kaivannut kotiinsa korotettua mutta riittävän tukevarakenteista tuolia, jossa olisi lyhyt istumasyvyys ja tuki selälle.

VATASET SUKUKIRJA II JULKAISEMISEEN AIKALISÄ

Aiemmin suunnitellun mukaisesti tänä vuonna piti julkisuuteen saattaa Vatasten sukukirjan toinen osa. Lainsäädännön edellyttämiä lupia sukutietojen julkaisemiseen ei ollut saatu viime syksyyn mennessä kuitenkaan riittävästi, joten Vatasten sukuseuran hallitus keskusteli kokouksessaan 26.9.2024 uuden kirjahankkeen tilanteesta ja totesi yksimielisesti, ettei alkuperäinen aikataulu kirjan valmistumisesta syksyille 2025 ole realistinen.

Pääsyyinä aikalisiin pidettiin sitä, että sukutietojen julkaisuun tarvittavia lupia ei ole saatu eri Vatasten sukuhaarojen ihmisiltä kuin murtoosa tavoitteesta. Sukuseuralla on ollut tarjota lomake sukutietojen antamiseen, jonka on voinut allekirjoittaa ja toimittaa sukututkijoille. Runsas vuosi sitten otettiin käyttöön myös Vatasten kotisivuilta löytyvä helposti täytettävä sähköinen lomake, jonka on voinut allekirjoittaa sähköisen tunnistautumisen kautta. Hallitus arvioi, että tieto julkaisulupien välttämättömyydestä ei ole varmastikaan tavoittanut sukua ja epätietoisuutta on aiheuttanut myös se, että aiemmin toimitettujen tietojen osalta tarvitaan nyt myös puolison ja täysi-ikäisten lasten allekirjoitetut luvat tietojen käyttöön sukujulkaisussa.

Perhetietolomakkeiden ja niiden allekirjoitusten keräämistä jatketaan yhä tarmokkaammin, mutta aikaa tarvitaan kirjahankkeen toteuttamiselle lisää. Hallitus haluaa osoittaa suuren kiitoksen, jotka ovat perheensä tiedot jo luovuttaneet seuran käyttöön.

Hallitus myös keskusteli alustavasti tulevan kirjan rakenteesta ja siitä on kuultu myös arvokkaita näkemyksiä sukututkijoilta.

Sukutietojen keräämistä jatketaan kuitenkin entiseen tapaan ja ne tulevat joka tapauksessa ainakin sukututkijoiden käyttöön. Sukukirjan toisen osan julkaisemisesta ja sen sisällöstä

hallitus päättää myöhemmin. Nyt kuitenkin kannattaa kaikkien jäsenten ja heidän sukulaistensa antaa omat tiedot sukututkijoiden käyttöön täyttämällä perhetietolomake. Ohjeet lomakkeen täyttämiseen löytyvät toisaalla tässä lehdessä.

Tärkeää asiaa henkilötietolomakkeesta!

Sukuseuran tarkoitus on kerätä mahdollisimman kattavasti Vatasten sukuun kuuluvien tiedot sukututkimusta varten. Mahdollisesti tietoja käytetään myös Vatasten sukukirjan toisessa osassa, jolloin kirjaan tulee myös vielä elossa olevien tietoja. Jotta ne voidaan nykyisen tietosuojalain mukaan painaa kirjaan, **tarvitaan jokaiselta yli 18-vuotiaalta oma henkilökohtainen lomake, jossa hän antaa luvun tietojensa käyttöön.** Myös kaikille 12-17-vuotiaille lapsille on annettava tieto hänen tietojensa käytöstä. Tämä jää huoltajan tehtäväksi.

Jos olet antanut perheesi tiedot kauan sitten, on tilanne voinut muuttua: Lapset tulleet täysi-ikäiseksi, lapsia syntynyt lisää jne. Vanhassa kaavakkeessa ei ollut erillistä allekirjoituskohdtaa puolisololle. Siksi myös **aiemmin perhetietonsa antaneiden puolisoilta vaaditaan erillinen allekirjoitus.**

Tämä käy helpoiten **sähköisellä lomakkeella**, mikä löytyy kotisivujen yläpalkista kohdasta ”perhetietolomake”. Sukuseuran kotisivujen osoite on vatASET.fi .

Myös perinteisen paperilomakkeen voi halutessaan täyttää ja lähettää sukututkijoillemme. Sukuseura ei käytä henkilön tietoja muuhun kuin sukututkimukseen.

Kiihtelysvaaran uusi kirkko

Joukko synnyinseudultaan pois muuttaneita Vatasia muodosti talvisydännä iskupartion ja kävi tutustumassa Kiihtelysvaaran uuteen kirkkoon ja ihastui näkemästään. Iskupartio kirjasi ja kuvasi lehdellemme tarinan Kiihtelysvaaran kirkon historiasta.

Pohjois-Karjalan ensimmäiset kirkot olivat ortodoksia rukoushuoneita. Viisisataa vuotta sitten ortodoksit väistyivät luterilaistamista peläten. Esi-vanhempamme tulivat heidän tilalleen Savosta ja rakensivat vuonna 1680 Pyhän Marian kappelin Kiihtelysvaaran laelle viiden tien risteykseen. Siitä aukeavat avarat näkymät kaikkiin ilmansuuntiin. Kappelissa vaarojen väki kuuli Jumalan sanaa; siellä lapset kastettiin, nuoret vihittiin avioliittoon ja vainajat siunattiin viimeiselle matkalle. Keväällä 1769 Tohmajärvellä pidetyssä kokouksessa todettiin pikku kappelin olevan elinkaarensa päässä ja päätettiin rakentaa oikea kirkko. Karjalainen kirkonrakentaja **Heikki Häger** laati piirroksot ja toimi urakoitsijana. Puut kaadettiin, hirret veistettiin ja seinät nousivat ripeästi. Niinpä kirkko oli valmis jo seuraavan vuoden (1770) kesällä. Alttaritaulu ”Kristus ristillä” on vuodelta 1831. Arkkitehdit pitivät Kiihtelysvaaran kirkkoa maamme kauneimpana ristikirkkona.

Kirkko kävi liki kahden ja puolensadan vuoden taipaleensa aikana läpi montakin korjausta. Runsaat sata vuotta sitten ehdotettiin, että hirsinen kirkko tuupattaisiin nurin ja tehtäisiin sen tilalle moderni betoninen laatikko. Ehdotus hävisi äänestyksessä, mutta onpa näitä laatikoita toki muualla kilpailemassa Suomen rumimman kirkon arvosta.

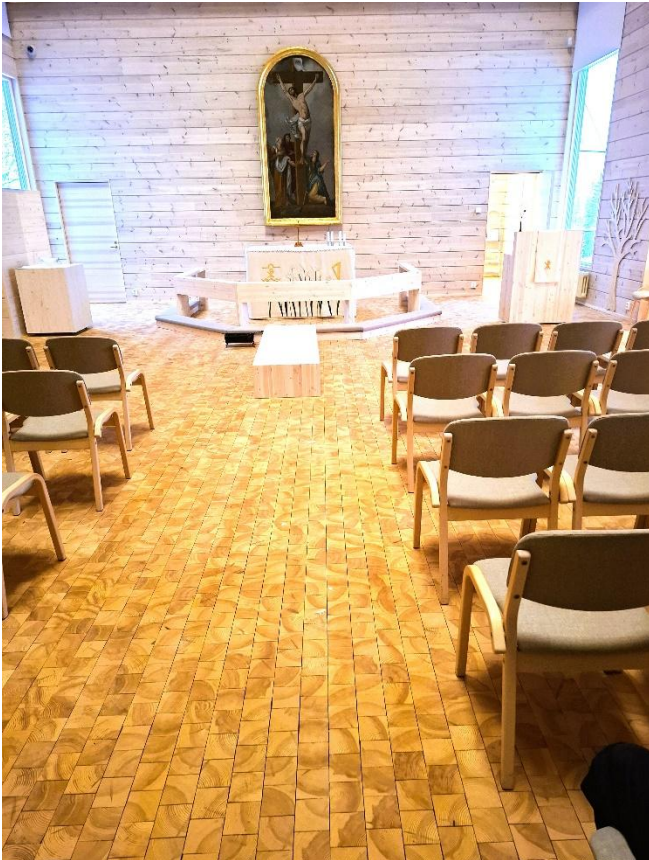
Tullaan vuoteen 2018 ja ”Vataspostin” numeroon 16. Sen kannessa on kuva Kiihtelysvaaran kirkosta ja pääkirjoituksessa **Kyösti Vatanen** toteaa lyhyesti: ”Kaunis kirkko, mutta ei ole enää”. Aamuyöstä 23.9.2018 paikkakuntalaisen mieleen oli tullut kasata sytykkeitä kirkon seinälle ja antaa palaa. Tervattu paanukatto syttyi oitis ja kirkko paloi kivijalkaan. Aivan kaikkea ei kuitenkaan menetetty.

Suntio **Jouni Heiskanen** ehti paikalle ja pelasti ehtoollishopeat, alttarivaatteita ja ennen muuta alttaritaulun kirkon seinältä, vaikka kirkon katto oli tullessa. Raskaan taulun kantamista tien yli ja seurakuntatalolle Jouni muistelee: ”olisiko ollut pari enkeliä kaverina kantamassa”. Presidentti **Niinistö** arvosti Jounin sankarillista tekoa.

Kiihtelysvaaran kirkon tapuli, joka säilyi tulipalossa.

Joulukuussa 2018 päätettiin rakentaa uusi kirkko. Kiihtelysvaaralaisten karttuista käsi tuotti runsaan alkupääoman, jota seurakuntayhtymä täydensi.

Kirkkosali ja alttari alttaritauluineen.

Esiintyvien taiteilijoiden hanke lahjoittaa kiertueidensa tulot kirkolle kaatui koronaepidemiaan. Kiihtelysvaarasta kotoisin oleva kauppaneuvos **Kyösti Kakkonen** täydensi sen, mitä ”oravanahkoja” rakentamisessa vielä tarvittiin; lahjoittipa vielä enkelipatsaan kirkon pihalle.

Rauniokirkossa järjestettiin kesäaikaan kirkollisia toimituksia. Uuden kirkon rakennustyöt käynnistyivät 30.7.2023 ja kirkko vihittiin käyttöönsä ensimmäisenä adventtina 2024. Kuten edeltäjänsäkin, uusi kirkko on hongasta rakennettu ristikirkko, mutta selkeästi

uusi. Vanhan kirkon alttaritaulu on salin umpinai-sella päätyseinällä. Muilla seinillä kookkaat ikkunat avaavat näkymät ympäröivään luontoon. Katto-lyhty valaisee kirkkosalia ylhäältä päin. Salissa on 120 istumapaikkaa, mutta ovia avaamalla ja tiloja yhdistelemällä istumaan sopii 240 henkeä.

Katosta syntyi pitkäkö keskustelu. Muistaako vanhempi väki **Heikki Klemetin**? Hän oli aikoi-naan sitä mieltä, että paanukaton korvaaminen pel-tisellä on pahimmanlaatuisia ilkeävaltaa. Vanhassa kirkossa oli ollut tervattu paanukatto. Sellainen olisi ollut kaunis ja arvokas, mutta olisi vaatinut kohtuuttomasti työtä. Kun tervaa ei nykyisin Suo-messa tuoteta riittävästi edes nykyisiin kirkkoihin, olisi Kiihtelysvaaraan tarvinnut avata oma terva-hauta. Katto siis tehtiin kuparipelistä. Kupari muuttuu vanhetessaan vihreäksi ja se sopii kirkon luona olevien valtaviin kuusten väreihin. Kuuset säilyvät kuin ihmeessä kirkon palossa.

Kiihtelysvaaran uusi kirkko jatkaa karjalaisten ristikirkkojen kunniakasta perinnettä.

Teksti Anssi Saura, kuvat Anja Saura

Kirkon ulkokuva takakannessa.

Kirkkosali ikkunanäkymällä sankarihautausmaalle.

Kiihtelysvaaran uusi kirkko. Kuva Anja Saura